

Reims legendái 01. – Tangerin Dream, Szent Ampulla, fejhordozók, labirintus

„...The Jackdaw sat in the Cardinal's chair!
Bishop and Abbot and Prior were there;
Many a monk and many a friar,
Many a knight and many a squire...”
*The Jackdaw of Reims*¹

„Visita Interiora Terrae Rectificando Invenies
Occultum Lapidem Veram Medicinam”
*VITRIOL*²

1974. december 13-án a Tangerin Dream³ nevű, elektronikus pszichedelikus zenét játszó német együttes koncertet adott a Reims-i (Rheims) katedrálisban. Nagyon német, nagyon kozmikus zene a leghíresebb francia székesegyházban! Elektronikus meditáció, popkultúra, riasztó külsejű, önfeledt, kontrollálhatatlan fiatalok tömege, szex, alkohol, drogok! Lobogtak a katedrális gyertyái, a színes ólomüveg ablakokon beszűrődtek az épületet kívülről megvilágító reflektorok fényei, színes árnyékokat varázsolván a mennyezetre és falakra. A levegőben a tömjénszag keveredett a marihuána és hasis összetéveszthetetlen illatával, és az izzadó emberi testek ezreinek kipárolgásával. A zenekar tagjai, Edgar Froese, Christopher Franke és Peter Baumann mozdulatlanul ülve játszottak a saját maguk konstruálta elektronikus oltár előtt. A hangok hipnotikus kavaró falait kilövellő szintetizátoraik vihara betöltötte a hatalmas, ódon, a halál és szenvedés imádatára komponált teret, fenyegetően rázta a csillárokat és ablakkereteket. A 2000 hívő befogadására épített székesegyházban 5000 megváltásra váró fiatal zsúfolódott össze. „Szörnyű helyzet volt. Az emberek nem tudtak mozogni, kénytelenek voltak lepisálni a falakat. El tudod képzelni a templom padlóját borító szeméthegegyeket a koncert után. Mi több, bennünket okoltak mindezért!”, nyilatkozta⁴ később a zenekar-alapító Edgar Froese. A katedrális koncertet követő, napokig tartó takarítás, a

1 „...A csóka a kardinális székén ült! / Ott volt a püspök és apát és prépost; / Sok remete és sok barát, / Sok lovag és sok fegyverhordozó...” *A Reims-i csóka* (történet részlete a *The Ingoldsby Legends – Az Ingoldsby legendák* – című legendagyűjteményből, (NL nyersfordítása). A legendagyűjteményt a Tappington Manorban élő Thomas Ingoldsby-nek tulajdonítják, de a valóságban Richard Harris Barham (1788–1845) tiszteletes írta. A Reims-i csóka legendája szerint a város kardinálisának értékes gyűrűje eltűnt egy pompázatos ceremónia során. A kardinális a korabeli egyházi szabályoknak megfelelően, háromféle módon megátkozta a tolvajt (megszóltatta a lélekharangot, amellyel szimbolikus halál bocsátott a bűnösre, becsukott egy szent könyvet, jelképezve a nyájba tartozásra méltatlanná vált személy kizárását – exkommunikáció – az egyházból, és elfújta, majd a padlóra dobott egy gyertyát, jelképezve a célszemély lelke kialszását és eltávolítását Isten fényéből). A csóka megbetegedett, ami bűnösségét bizonyította. Miután megtalálták a gyűrűt a madár fészékében, a kardinális visszavonta az átkot. A csóka meggyógyult és buzgó, ájtatos hívő lett. Halála után szentté avatták.

2 „Látogasd meg a föld belsejét, ahol többszörös lepárlás (alt.: helyreigazítás, helyesbítés, javítás, rektifikálás, görbe vonal kifejtése síkba, görbe felület kifejtése síkba, kiigazítás, stb. – a fordító megjegyzése) útján meg fogod találni az elrejtett követ, amely a valódi gyógyyszer” *VITRIOL* (az alkímisták mottója – NL nyersfordítása)

3 A nyugat-berlini underground szférában, 1967-ben alakult Tangerin Dream az elektronikus zene úttörőinek egyike volt. Moog és EMS szintetizátorokat, dobgépeket, sequencereket, elektronikus orgonát és zongorát, Mellotron fuvalót és elektronikus effekt-berendezéseket használtak a hippie életérzést kifejező, improvizatív, hangszönyegekkel operáló zenéjük előállításához. A zenekar alapítói közé tartozott a Kraftwerk későbbi tagja, az elektronikus dobgepeket programozó zeneszerző, Klaus Schulze is. Álomszerű, LSD-utazásokat idéző zenéjüket változatos forrásokból – Jimi Hendrix, Karlheinz Stockhausen, Terry Riley, Steve Reich, György Ligeti, Johann Sebastian Bach, Maurice Ravel, Arcangelo Corelli, Mozart, Beethoven, Franz Liszt, Sztravinszkij, Wagner, stb. – érkező hatások alakították

4 *Melody Maker*, 1994. október 8.

padló és a falak lemosása, fertőtlenítése után újraszentelték. VI. Pál pápa bullában átkozta ki az együttest, örökre megtiltva, hogy a Tangerin Dream felléphessen katolikus templomban, bárhol a világon. Az ilyen tiltások nem túl gyakoriak, nem csoda, hogy a nyilvánosságot legendásan kerülő, a sztár-státustól és az önreklámzás minden formájától irtózó zenekar óriási médiafigyelmet, hatalmas publicitást kapott a kiátkozás révén. Akkor már leáldozóban lévő csillagok néhány évre újra felemelkedett, lemezeik (92 albumot adtak ki még most is tartó pályájuk során) eladási rátái megsokszorozódtak. A Reims-i katedrálisban tartott koncert rádiófelvételét (a koncertet élőben közvetítették a német és francia közszolgálati rádióállomások) tartalmazó lemezüket mindmáig sokan vásárolják.

Újabb idegesítő tévelygések után,⁵ késő délután érkezünk a Párizstól 129 km távolságban, a Champagne-Ardenne régióban fekvő Reims-be. Bár az addig tanulmányozott gótikus katedrálisok már alaposan elvették a kedvünket az antik szépségektől (gyakorlatilag a hányinger kerülgetett bennünket minden, a mi minimalista ízlésünknek sziruposnak, édeskésnek, túlcizellátnak tűnő régi épület, rom, emlékmű láttán⁶), kötelességünknek éreztük, hogy meglátogassuk Franciaország legfontosabbnak tartott templomát, a francia királyok hosszú sorának koronázóhelyét.

Mivel már napok óta kizárólag kenyéren és vízen éltünk, a helynek megfelelő, szélsőséges lelkiállapotban léptük át Reims katedrálisának küszöbét. Perselyével azonnal elének ugrott a szenteltvíztartó mögött rejtő templomszolga. „Sátánisták vagyunk, nem adunk!”, hessegette el a kellemetlenkedőt tört franciasággal a SPIONS lélekjelenlétét a legkritikusabb pillanatban mindig megőrző frontembere. A pattanásos, vastag keretes szemüveget viselő, halálrasápadt fiatalember ijedten hőkölt hátra, hosszú ideig nem tudta, mit tegyen. Előbb tisztes távolságban, a padok között megbújva követett bennünket, majd elfojtott nyögést hallatva berohant a sekrestyébe. Kisvártatva gondterhelten pap kíséretében jött elő. A front-

5 Ha minden ellenkező tapasztalatom ellenére mégis működne az isteni igazságszolgáltatás, akkor a korabeli francia autópályák útmutató tábláinak kihelyezőit most biztosan a katolikus pokol legforróbb bugyraiban sütik roston az őket közben nyílméreg békák (*Phyllobates terribilis*) fáradt olajban kisütött combjaival tömő, náci egyenruhába öltözött, a Sex Pistols *Anarchy in the UK* című számát (dal a *Never Mind the Bollocks, Here's the Sex Pistols* című albumról – 1977, Virgin Records) üvöltő angol punkok.

6 Ez a múlt-fóbia esetemben kb. egy év után múlt el, megvilágosodás-szerűen, amikor a SPIONS időépítészeti projektje (*The Building*) szükségessé tette számomra előbb a párizsi Notre Dame, majd a Chartres-i katedrális, végül a catharok dél-franciaországi erődítményei romjainak tanulmányozását.

ember németül elmagyarázta a feljebbvalónak, hogy szolgálja bizonyára félreértette szavait. Kelet-Németországból érkezett teológusok vagyunk, a katedrális történetét és építészetét jöttünk tanulmányozni a Lipcsében felépítendő új székesegyház tervezésének előkészítése céljából. A megenyhült pap előbb körülkalauzolt bennünket a templomban, majd behívott a sekrestyébe, ahol rajnai miseborral és ezüst tálcan szervírozott sajtokkal kínált meg mindkettőnket. A beszélgetés németül folyt. Mivel én alig beszéltem abban az időben a nyelvet, a frontember közölte a pappal, hogy némasági fogadalmat tettem, addig nem fogok megszólalni, amíg hazánk ki nem szabadul az istentelen bolsevikok karmai közül. A németet tökéletesen beszélő pap egy idő után latinra akart váltani, de a frontember közölte, hogy az NDK-ban a teológusok számára is betiltották a latin nyelv elsajátítását, így mi sem értünk a Vatikán államnyelvén. A pap, miután megszerezte a rólunk szóló alapinformációkat, a következő két-három órában egyfolytában, szünetek nélkül beszélt. Először a felszolgált sajtkülönlegességeket mutatta be egyenként. Melyik mikor, hol, miképpen, miért készült, ki készítette. Illatának milyen összetevői vannak, s azokat mely kemikáliák egymásra hatása, illetőleg bomlása okozza. Kitől származik a receptje. Milyen élettani és elmeélesítő hatásai vannak. Mennyit tanácsos fogyasztani belőle napi, heti, hónapos és éves lebontásban. Hol lehet az adott sajtkülönlegességhez a legkedvezőbb áron, a legjobb minőségben hozzájutni. Milyen módon, milyen hőfokon, milyen páratartalom mellett kell tárolni. Milyen ételekhez, milyen italokhoz, mely társalgási témákhoz illik leginkább. És így tovább, a lelki sajtmérgezésig. A sajtokról tartott előadás után, időnként egy-egy utalás erejéig visszatérve a témára, Reims városa és a katedrális történetét kezdte ismertetni. Nem igényelt kérdéseket, reakciókat, sőt, kissé meg is zavarta, ha bólogattunk, vagy a frontemberből kicsúszott egy-egy „Ach ja”.⁷ Láthatóan, hallhatóan élvezve önnön orgánumát, ékesszólását, szellemességét, lexikális tudását, megállás nélkül nyomta. Mivel az én szegényes német tudásom nem tette lehetővé a hosszú, szerteágazódó körmondatokban ömlő információáradat megértését, kérésemre a Párizsi hátralévő autótúrán a SPIONS frontember összefoglalta, és kommentálta a Reims-i

7 Két évet töltöttem Franciaországban, munkát szereztem, egzisztenciát teremtettem, megnősültem, új családot, barátokat szereztem úgy, hogy csak néhány szót voltam képes megtanulni az ország nyelvén. Ha szükséges volt valamit elintézni, angolul beszéltem, amit szinte minden francia megértett, de kevesen voltak hajlandók angol nyelvtudásukat beismerni. Társaságban nem volt szükséges megszólalnom, francia „beszélgetőpartnereim” lelkesen áriáztak, monologizáltak, a véleményemre senki sem volt kíváncsi. Ha éreztem, hogy csillapul a csicsérgés lendülete, elég volt a „*Bien sûr*” („*Persze*”) kifejezést bedobnom, azonnal újraenergilódtak.

888: Letter to=from Bardo – III. I (Reims 01)

katedrális ügyeletes papjától hallottakat⁸. Az önmaga hangjába szerelmes pap mindent elmondott, ami Reims városával és katedrálisával kapcsolatban nem érdekelt bennünket. Viszont meg sem említette, vagy – pofazacskóit jellegzetesen francia módon felfúva, majd a levegőt lassan, puffogás-szerű hanggal kiengedve – lényegtelennek minősítette mindazokat az eseményeket, személyeket, legendákat és tényeket, amelyek kutatása céljából az ősi, sajtuszagú városba látogattunk.

A mai Reims területén először a *parisii* és *semones* gall törzsekkel folyamatosan harcban álló, a *germán* népekkel fegyverbarátságot ápoló *belgae* népcsoporthoz tartozó *remi* törzs épített állandó települést *Durocorteron* (latinul *Durocortorum* – *Kerek erőd*) néven. Miután Julius Caesar Kr.e. 58–51 között elfoglalta Galliát, a rómaiakkal szövetkezett, félelmetes lovasok hírében álló remik római polgárságot kaptak. Fővárosuk 260-ra kereszténnyé vált és a Reims nevet kapta. Ebben az időben alapította meg a Rómából küldött Szent Sixtus (*Sixte de Reims*) a Reims-i püspökséget. 406-ban a *vandálok* elfoglalták a várost és megölték Nicasius püspököt.⁹ 451-ben a jellegzetes keresztény mazochizmussal „Isten ostorának” (*Flagelum Dei*) becézett Attila *gepidákkal*, *osztrogótokkal*, *rugiánokkal*, *szkíránokkal*, *herulokkal*, *tüningiakkal*, *alánokkal* és *burgundiakkal* szövetkezett hun hordái rabolták ki és gyűjtötták fel Reims-et, a lakosságot lemészárolták. 496-ban Remigius püspök a Szent Remi apátság templomában felkente és

8 A Reimsbe, majd onnan Párizsba vezető utunk során folytatott beszélgetéseink részleteivel három évtizeddel később, a frontember *Letter to=from Bardo* című tanulmánykötetében találkoztam újra. A SPIONS eposz jelen fejezetét, mint az előző néhányat is, a kötethez készült digitális kollázsaimmal illusztráltam. A kötet a SPIONS hivatalos honlapján fejezetekre bontva kerül internetes közlésre: <http://spions.webs.com/library.htm#702642375>

9 Szent Nicasius (*Saint-Nicaise*) 400–406 között volt Reims püspöke. Egyes források szerint a várost elfoglaló vandálok, mások szerint Attila hunjai ölték meg templomában. A mártírságát elbeszélő legenda szerint kivégzése előtt a 118. zsoltárt olvasta. Amikor az „*Adhaesit pavimento anima mea*” („*A lelkem a porhoz csatolatott*”) szövegrészhez ért, lefejezték. Padlóra hullott feje tovább mondta a zsoltárt: „*Vivifica me, Domine, secundum verbum tuum*” („*Élessz engem újjá szavaiddal, Uram*”). Így a mártír püspök a *cephalophores* (fejhordozók) egyike lett, akik Szent Déneshez hasonlóan fejüket a kezükben tartva néha beszélnek is azon keresztül. Legendája szerint Párizs védőszentje, Szent Dénes folyamatosan prédikálva, hét mérföldön át, a Montmartre-től a mai Saint Denis bazilika helyén ásott sírjáig vitte kezében levágott fejét. Émile Nourry néprajzkutató 134 hasonló esetről talált említést egyedül a francia *hagiografikus* (a szentek életével, halálával foglalkozó) irodalomban. A fejhordozók glóriájának ábrázolása komoly gondokat okozott az őket megörökítő művészeknek. Némelyikük a levágott fej helyére illesztette a glóriát, mások a levágott, a szent kezeiben tartott fej felett lebegve mutatták. Mivel a szentek nagyrészt, templomoknak, kolostoroknak jó pénzért eladható földi maradványai ellopása igen gyakori volt a régi Európában – a legújabb korban inkább halott politikusok, mint például Mussolini vagy Kádár János csontvázának, koponyájának eltulajdonítására szakosodtak a sírablók – elképzelhető, hogy a fejhordozók legendáit egyházi illetékesek találták ki és terjesztették a tolvajok elriasztása céljából.

888: Letter to-from Bardo – IX. 3 (Sainte Ampoule 01)

megkoronázta a ravaszságáról, álnokságáról és kegyetlenségéről hírhedt Clovis-t (*Chlodowech, Chlodovechus*), minden frankok kereszténységet felvett királyát. A francia királyok Istentől közvetlenül kapott hatalmának bizonyítására évszázadokig használt legenda szerint a felkenéshez a koronázási szertartás során az égből alászálló galamb által hozott *Szent Ampulla (Sainte Ampoule)* tartalmát, illatos balszámot használta a püspök.

Moribund megkeresztelésének legendája¹⁰ más magyarázatot ad a Szent Ampulla és ritkábban emlegetett párja eredetére. A haldokló pogány megkérte Szent Remigius püspököt, hogy kereszteljék meg. Amikor kiderült, hogy sem a kereszteléshez szükséges balszam, sem a szentelt vízbe csepegtetendő mirha-olaj nem áll rendelkezésre, a püspök két üres fiolát helyezett az oltárra, majd imádkozni kezdett. Imája hatására a fiolák megteltek a szükséges anyagokkal. Egy későbbi legenda szerint a Szent Ampullát, egy kb. 3-4 cm magasságú római üvegfiolát

¹⁰ Jacques Brel belga sanzonénekes *Le Moribond* címmel dolgozta fel a legendát. Verzióját, Brel dalának szarkazmusát és a csalfa feleségre való utalásokat elhagyva, Rod McKuen amerikai költő-énekes ültette át angolba. McKuen átdolgozása Terry Jacks kanadai énekes előadásában, 1999-ben vált karácsonyi világszlágerrel. A dalt számtalan énekes és együttes formálta a maga ízlésére az idők során. A The Kingston Trio, The Fortunes, Coachmen és Beirut angol nyelven énekelték, de készült spanyol, német, olasz, finn, sőt vietnami verzió is.

888: Letter to-from Bardo – V. 11 (Cephalophores 02)

a másik, mirha-olajat tartalmazó üvegcsével együtt a sírbolt felnyitását elrendelő Kopasz Károly (Charles le Chauve, II. Károly, 823–877) király és Hincmar (806–882) Reims-i hercegprímás¹¹ megtalálták Szent Remi szarkofágjában.¹² Ezzel a szent balszammal és olajjal kenték fel 1774-ig, XVI. Lajos megkoronázásáig – három kivételével – az összes francia királyt. A Szent Ampullát a Szent Remi apátságban őrizték, s a koronázási szertartások során, éneklő tömeg élén Laon püspöke vitte meztláb a súlyos aranyláncon a nyakába akasztott, nehéz szentségtartót a katedrálisba. 1793-ban a francia forradalom vezetői által Reims-be küldött Philippe Rühl szabadkőműves kalapáccsal nyilvánosan darabokra törte a XV. Lajos szobrának talapzatára helyezett szent edényt, amelynek tartalmát nem sokkal korábban titokban egy másik fiolába töltötte két városi tisztviselő, Jules-Armand Seraine és Philippe Houelle. A széttört ampulla két, balszam-maradványokat tartalmazó darabját egy szemtanú, Louis Champagne PrévotEAU mentette meg. Az ampulla és a balszam maradványait 1825-ben új szentségtartóba helyezték. A balszámot X. Károly megkoronázása során használták újra. 1906 óta a Szent Ampullát és balszámának maradványait Reims hercegprímása őrzi.

Reims katedrálisát (*Notre-Dame de Reims*), a francia királyok¹³ koronázási templomát az egykori római fürdő helyére épített, Clovis 496-os megkeresztelése során használt, a Karoling-dinasztia idején újjáépített, majd 1210 július 6-án leégett bazilika romjain emelték. Építése 1299-ben fejeződött be, de homlokzatának felső részén még a 14. században is dolgoztak. A hosszan elnyúló építkezés a magyarázata a katedrális díszítő szobrok eltérő stílusának. Az európai katedrálisok közül egyedül a szürrealisták kedvenc, korall-képződményekre emlékeztető épületét, Chartres katedrálisát díszíti több szobor, mint a Reims-i székesegyházat. A katedrális számos alkalommal leégett vagy súlyos károkat szenvedett az elmúlt évszázadok

¹¹ Legendája szerint Kopasz Károly fia, Dadogós Lajos (Louis le Bègue, II. Lajos, 846–879) 877-ben történt megkoronázásakor a súlyosan beszédhibás leendő uralkodó nem tudta elmondani az eskü szövegét, amelyet végül az őt ügyesen arra az időre eltakaró, az egybegyűlteknek háttal álló, a megkoronázandó hangját utánzó Hincmar hercegprímás recitált helyette. A biztonság kedvéért egy évvel később VIII. János pápa is megkoronázta Dadogós Lajost. Ezúttal a trón mögé elbújtatott, Bidgauti Wigerich ögróf mondta az eskü szövegét, míg a szertartás alanya ajkait a trónja mögül kiszűrődő hanggal szinkronban mozgatva playbackelt (*jipsync*).

¹² Szent Remigius halála idején még nem gyártottak parfümököt, illatos kenőcsöket Európában. Ez az ipar csak négy évszázaddal később, a Karoling birodalom idején született meg. A szarkofágban talált balszam és olaj illata ezért meglepte a püspök sírboltjának felnyitói. A fiolákat valószínűleg azért helyezték a napokig tartó temetési szertartás során a halott mellé, hogy tartalmuk illata elfedje a püspök bomló holttestének bűzét.

¹³ Az Orleans-házból származó francia királyok eredetileg szerint ősök Jézus és prostituáltból lett szeretője, legközelebbi lelki társa, Mária Magdaléna Jeruzsálem elpusztítása után Galliába menekült fia volt.

során. Az egyik legsúlyosabb katasztrófa az első világháború során érte. A németek ágyúzása következtében meggyulladt az éppen renoválás alatt álló templomot körülvevő állványzat. A tűz megolvasztotta a tető ólomlemezeit, az olvadt ólom a szörnyalakat ábrázoló vízköpők szájából a püspöki palotára folyt, felgyújtva azt. A 81 méter magas tornyokat eredetileg 120 méter magasra tervezték. A legenda szerint azért lettek alacsonyabbak, mert a katedrális építésének befejeződését adókedvezmény nélkül lehetővé tévő Szép Fülöp (Philippe le Bel, IV. Fülöp, 1268–1314) francia királynak álmában megjelent a Szent Szűz, aki arra kérte az uralkodót, hogy az ő tiszteletére emelt Reims-i katedrális tornyainak további magasítása helyett inkább az angolok ellen folytatott háború sebesültjeinek gyógyítására építsen kórházat. A kórház ugyan nem épült meg, de a király elrendelte a tornyok magasításának leállítását.¹⁴ A katedrális csaknem 140 m hosszú, 30 m széles és közepén 40 m magas belső terét számos világhírű gobelin díszíti. Az ólomüveg ablakok a 13. és 20. század között készültek, a bejárati ajtó felett nyíló Rózsaablak mintázata páratlan szépségű. Az apszis axisában elhelyezett festett üvegablakot Marc Chagall tervezte, 1974-ben került a helyére.

Reimsben 1945. május 7-ének hajnalán kapta Eisenhower amerikai tábornok kézhez a németek feltételek nélküli kapitulációját bejelentő dokumentumot.

A SPIONS munkásságának a szerény kezdetektől fontos részét képezte a labirintusok, útvesztők kutatása, és a labirintus-szerű szerkesztési módszerek alkalmazása. Engem 10 éves koromban, Győrben, a titkosírás-kutatásaim elindulásával egyidőben kezdtek foglalkoztatni a labirintusok, miután a tanítványait vasárnap délelőttként kirándulni vivő Kráhl Géza tanár úr Révfülöp határában megmutatta nekünk a valószínűleg a kelták által épített, addigra már elmosódottá vált körvonalú földhányás- és árokrendszert, amelyet később egyedül is többször meglátogattam. Titokban végzett ásatásaim

14 Az állandó pénzvárral küzdő király 1307-ben feloszlatta a templomos lovagok (*Pauperes commilitones Christi Templique Solomonicum*) addig adófizetési kötelezettség nélkül működő rendjét, mert az angolokkal folytatott háborúskodások költségei és fényűző életmódja miatt nem tudta visszafizetni a tőlük kapott tetemes kölcsönt. Egy évvel korábban, 1306-ban ugyanezen okból kiűzte birodalmából az ott élő, kb. 100 ezer zsidót, vagyonukat elkobozta. Mivel nem jutott további kölcsönökhöz, 1315-ben visszahívta őket. A Templomos Rend feloszlátását és a zsidók kiűzését jóváhagyó V. Kelemen pápa szörnyű halálát (a testét szétrohasztó bőrbetegség végzett vele), és a Szép Fülöp életét kioltó vadászbalesetet (és a Valois-ház halála után hamarosan bekövetkező kihalását) egyes legendák a kiűzött zsidók, más legendák a templomosok 1314-ben, lassú tűzön megégetett Nagymesetre, Jacques de Molay máglyán mondott átká, illetve a Reims-i katedrális tornyainak befejezetlensége következményének tulajdonítják.

05. 888: Letter to=from Bardo – V. 11 (Cephalophores 03)

során itt találtam azt az önmaga farkába harapó kígyó (*Dourobos, Uroboros*) motívumával díszített bronz gyűrűt, amelyet 1985 tavaszán, a kanadai Torontóban, lakbértartozásom fejében, audio-archívumommal együtt privatizált magyar lakótársam¹⁵, Axeff furulyaművész. Gondosan feltérképeztem a kelta labirintust, majd annak alaprajzából éveken át útvesztő-variációkat fejlesztettem ki. A SPIONS Párizsba érkezése után az idő-labirintusok problematikája kezdett foglalkoztatni. Ezirányú kutatásaim legfőbb eredménye, dokumentuma Új Jeruzsálem 5 évig tartó munkával elkészített térképe.¹⁶ Többek között Hamvas Béla *Karneváljának*,¹⁷ David Bowie dalszövegeinek és a SPIONS frontembere írásainak¹⁸ példája nyomán egy ideje hosszabb szövegeimet (köztük ezt a rock'n'roll memoárt is), könyveimet,¹⁹ valamint zeneműveimet²⁰ ugyancsak a gondolkodásra, önálló vélemények kialakítására serkentő labirintus-szerű struktúrákba rendezve szerkesztem.

Az idősebb Plinius *Naturalis Historia* című, Kr.u. kb. 77-79-ben publikált enciklopédiájában négy ősi labirintust említ.²¹ Rajtuk kívül számtalan útvesztő épült az ősidőkben. A legrégebbi labirintus-ábrázolást, egy kőrajzot az indiai Goa közelében találták meg. A krétai labirintussal egyidőben az arizonai sivatagban élő hopi indiánok *I'itoi*, a kukoricaisten tiszteletére építették a *Tohono O'odham* labirintust. Az ősi labirintusoknak kettős funkciója volt. A gonosz szellemek csapdába ejtésére és a rituális táncok nyomvonalának kijelölésére konstruálták őket. A 12-13. században épült gótikus katedrálisok – Chartres, Reims, Amiens és a toszkánai Siena székesegyházai – padlózatába illesztettek labirintus-mintázatot. Ahogy az ősi labirintusok a rituális táncok nyomvonalát jelölték ki, úgy ezek a katedrálisok padlójára került útvesztők a vallásos ember megtisztulásának a szellemi, erkölcsi eltévedés állandó veszélyével fenyegető útját, valamint a zarándoklatokat szimbolizálták. Ha énekelve, imádkozva végigsétáltak a padló-labirintusba rejtett ösvényen, azok a hívők is részesülhettek a zarándoklás áldásaiban, akiknek nem tellett a Szentföld meglátogatására.

A Reims-i katedrális padlójába épített, a francia forradalom idején, 1779-ben a múltat végképp eltörölni akaró forradalmárok által megsemmisített labirintus abból a szempontból volt szokatlan, hogy a 16. századból fennmaradt rajzok sze-

15 Ezt a történetet a SPIONS-eposz kanadai missziókat ismertető fejezeteinek egyikében fogom részletesen elmondani.

16 <http://spions.webs.com/eden.htm>

17 Hamvas Béla: *Karnevál I-III.* (Medio Kiadó, Budapest, 2008)

18 <http://spions.webs.com/library.htm>

19 <http://wordcity.webs.com/writingsrsok.htm>

20 <http://wordcitizen29.webs.com/concerthall.htm>

21 1. A Daidalosz által Minosz király megrendelésére konstruált krétai labirintus; 2. A Hérodotosz által is leírt, a hawarai piramistól néhány kilométerre, az egykori Krokodilopolis (Krokodilok városa) közelében, a 19. században megtalált egyiptomi labirintus; 3. A Szűmillosz, Rhoikosz és Theodorosz által Lémnoszban épített, 150 oszlopra helyezett görög labirintus; 4. Az etruszk Lars Porsena tábornok síremléke részét képező, a mai Chiusi olasz település fölött magasodó Poggio Gajella domb mélyében rejtőző itáliai labirintus.

888: Letter to=from Bardo – I. 11 (Cephalophores Labirynth 01)

rint tartalmazta a katedrális építészeinek – Jean d'Orbais, Jean-Le-Loup, Gaucher de Reims és Bernard de Soissons – nevét és közreműködésük dátumát. Korábban, a középkor szellemiségéhez ragaszkodó megrendelők, akik az individualitás minden megnyilvánulását ördögtől valónak tartották, nem tartották szükségesnek az építészek, kőművesmesterek nevét feltüntetni az általuk alkotott épületeken. Az, hogy a Reims-i katedrális (a krétai Minosz király palotáját és labirintusát megalkotó Daidalossal kapcsolatba hozott) építőinek nevét a megrendelő fontosnak látta megjeleníteni az épületben, az építőmesterek társadalmi rangjának emelkedésére utal. Ezt a feltételezést erősíti, hogy a mai katedrális helyén egykor álló Szent Nicaise bazilika építész, az 1268-ban elhunyt Hugues Liberger sírján nem csak a nevét tüntették fel kőtáblán, hanem a tudósok köpenyét viselő, az általa tervezett templom makettjét kezében tartó figuráját is belevésték a kőtáblába. Míg a legtöbb észak-franciaországi katedrális padlójába épített labirintus-ábrázolást az egyház illetékeseinek, vagy később a francia forradalom vezetőinek utasítására megsemmisítették, a Chartres-i székesegyház – az egyetlen katedrális, amelybe nem temettek királyt, püspököt, kardinálist, szentet, papot, senkit – labirintusa mindmáig épen maradt. Elképzelhető, hogy félték hozzányúlni a sok évszázaddal Jézus születése előtt is szent helynek, zárandokutak célpontjának számító, az Anyaistennő otthonaként tisztelt lokáció épített templom titkához. Az eredeti keresztény oltárt a Druidák Grottója (*Grotte des Druides*) fölé építették. A grottóban a Föld Méheként tisztelt dolment helyeztek el varázsló építői.

Besötétedett, mire sikerült kiszabadulnunk a Reims-i katedrális bőbeszédű papjának agyszikkasztó vendégszeretetéből. Búcsúzóul megajándékozott bennünket saját kiadású, Szent Nicasius püspöknek ajánlott, *Rimes Faibles Prosopopee* című verseskötetével. A verseknek az volt a különlegessége, hogy a költő kizárólag a sorok utolsó szavának utolsó mássalhangzójára rímelt. Továbbá mind a 108²² (az autentikus Rózsafüzér gyöngyeinek száma) vers ugyanazt a mártír levágott fejének szájába adott, Szent Gemolónak címzett fohászt tartalmazta, 108 változatban megfogalmazva.²³ Erre a kompozíció megoldásra utal a kötet címében szereplő „Prosopopee” szó, amely a francia költészetben élettelen vagy megsze-

22 A 108 misztikus szám, egyik kódneveként használok. A SPIONS kanadai missziójáról beszámoló fejezetek egyikében fogok róla bővebben írni.

23 A kötetet évekkal később anyám egykori apáca-tanárnőjének, a kanadai Torontóban élő Filoména nővérnek ajánékoztam hálából, mert beajánlott egy helyi magyar gazdálkodónak, aki trágyaszállításhoz keresett rakodómunkást. A felajánlott munkát végül nem fogadtam el, mert a gazdálkodó csak természetben (napi 20 deka szalonna és fél kiló kenyér) akart fizetni. Az esetről a SPIONS kanadai misszióját ismertető fejezetek egyikében fogok részletesen beszámolni.

mélyesített tárgyakhoz, halotthoz, távollévő személyhez intézett beszédet jelent.

A legenda szerint két Skandiáviában működő hittérítő, Himerius (Imerio, Imier) és Gemolus (Gemolo) püspökük kíséretében el akart zárandokolni Szent Péter és Szent Pál sírjához Rómába. Az olaszországi Lombardia tartományban lévő Valganna városának közelében pogány rablók támadták meg őket. Mindkettőjüket megölték. Himerius utolsó leheletével gyilkosai bűneinek megbocsátását kérte Istentől. Gemolus megkereste levágott fejét, majd visszaült lovára és fellovagolt a hegyre, ahová nagybátyja, a püspök menekült a rablók elől. A hegy tetejére érve levágott feje elénekelt a Dávid király által élete legsötétebb órájában írt 23. Zsoltárt – „...*Még ha a halál árnyékának völgyében járok is, nem félek a gonosztól, mert te velem vagy; a te vesszöd és botod, azok vigasztalnak engem. Asztalt terítesz nekem az én ellenségeim előtt; elárasztod fejem olajjal; csordultig van a poharam...*” – majd a püspök áldását kérte, s miután az a kereszt jelét rajzolta homlokára, becsukta szemeit, szelíden elmosolyodott és visszaadta lelkét teremtőjének.

A Szent Nicasius fiktív fohásza variációt tartalmazó verseskötet szerzője sajnos nem vette figyelembe, hogy Szent Gemolus 641 évvel Reims püspökének lefejezése után, 1047-ben szenvedett mártírhalált, így meglehetősen hiteltelen, hogy az ugyanazt a sorsot kapott püspök hozzá fohászkozhatott volna. A kötet borítóját a Harley-Davidson motorkerékpáron ülő, bal kezét a kuplungon, jobb kezében saját bukósisakos fejét tartó, szemüveges szerző modernista felfogásban stilizált képe díszítette. „*Változnak az idők, alkalmazkodnunk kell a fiatalok ízléséhez, de a hit ugyanaz marad*”, mondta a pap-költő, amikor átadta művét a SPIONS azt percekkel később nekem ajándékozó frontemberének. A verseskötettel együtt halványkék szalaggal átkötött, aranyszínű selyempapírba csomagolt sajt-válogatást is kaptunk, ami biztosította táplálkozásunkat Párizsba érkezésünkig.

Mivel még nem tudtuk meg mindazt, amiért Reims-be látogattunk, elhatároztuk, hogy a városban maradunk és másnap folytatjuk kutatómunkánkat. A katedrális közelében, egy mellékutcában leparkolva a Zsiguliban töltöttük az éjszakát. Beszélgettünk és Iggy Pop *The Idiot*²⁴ című lemezét hallgattuk kazettáról. „...*I'd stumble into town / Just like a sacred cow / Visions of swastikas in my head / And plans for everyone...*”²⁵

Folytatása következik

24 Iggy Pop: *The Idiot* (LP, 1977, RCA Records)

25 „...*Bebotorkálnék a városba / Mint egy szent tehén / Svastikák víziói a fejemben / és tervek mindenki számára...*” (Iggy Pop: *China Girl* – dalszövegrészlet az azonos című albumról, NL nyersfordítása)